

امتحانات پایان نیمسال تحصیلی

امتحانات پایان نیمسال تحصیلی؛ ایجاد انگیزه یا ارائه پاداش به دانشجو

ایجاد انگیزه: برخی استادان با تخصیص بیشترین میزان تأثیر به امتحان پایان نیمسال تحصیلی، دانشجو را تشویق می‌کنند تا برای این امتحان اهمیت بیشتری قائل گردد. تأثیر زیاد امتحانات پایان نیمسال تحصیلی معمولاً دانشجو را تشویق می‌کند که با کمیت و کیفیت بیشتری مطالعه نماید و بدین‌وسیله علاوه بر کسب نمره بالا، نمره‌های ضعیفی که در طول نیمسال تحصیلی به دست آورده را جبران کند.

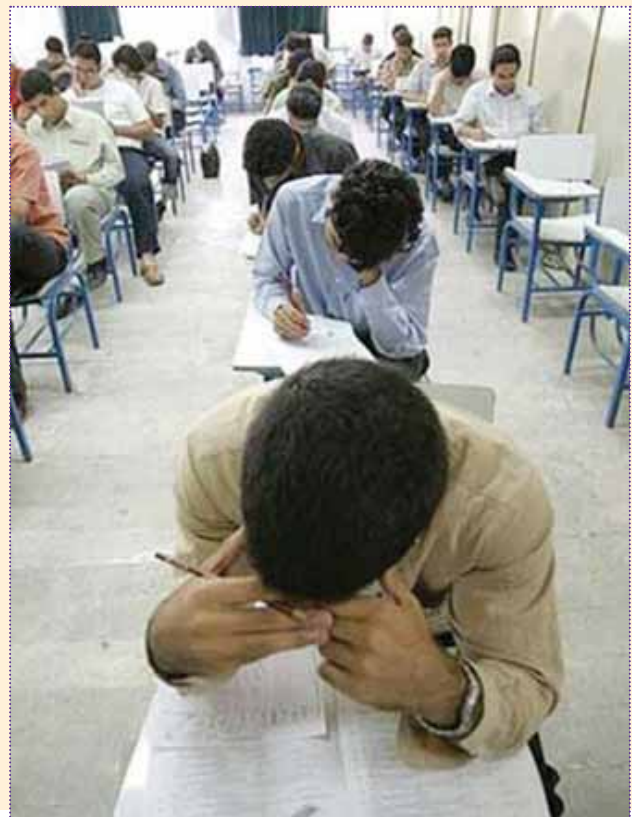
برخی استادان از چندین شیوه ارزیابی جایگزین مانند امتحان کلاسی، تکمیل یک آزمون خانگی و یا نوشتن گزارش استفاده کرده و به دانشجو این فرصت را می‌دهند که

یکی را انتخاب نماید. درباره راهبرد اخیر، برخی نگرانی‌های آموزشی وجود دارد چراکه ایجاد هماهنگی بین ارزیابی‌های مختلف، کار چندان ساده‌ای نیست. آیا عملکرد در یک آزمون خانگی با عملکرد یک آزمون کلاسی و یا نوشتن گزارش با دادن امتحان پایان نیمسال تحصیلی قابل مقایسه است؟ همچنین تخصیص نمره قابل مقایسه به شیوه‌های ارزیابی جایگزین، با توجه به تنوع آن‌ها کار دشواری است. اگر فقط یک گزارش تحویل داده می‌شود، بهتر است دستورالعمل ماهرانه و دقیقی برای نمره‌گذاری گزارش‌ها وجود داشته باشد.

پاداش دادن: به‌نظر می‌رسد برخی استادان بیشتر علاقه‌مندند که از امتحان پایان نیمسال تحصیلی برای پاداش دادن به دانشجو استفاده کنند تا ایجاد انگیزه در وی. این استادان امتحان پایان نیمسال تحصیلی را الزامی نمی‌دانند اما در عوض آن را به‌عنوان شیوه‌ای برای دستیابی به نمره بالاتر در مقایسه با نمره طول نیمسال به دانشجو پیشنهاد می‌کنند. اگر دانشجویی از نمره طول نیمسال خود رضایت دارد می‌تواند از امتحان دادن صرف نظر کند.

بسیاری از دانشجویان، امتحانات نهایی پایان نیمسال تحصیلی را یک تجربه بسیار ناراحت‌کننده تلقی می‌کنند. این دانشجویان میزان‌های متفاوتی از اضطراب، تنش و نگرانی را متحمل می‌شوند. قرن‌هاست آزمون‌ها برای ارزیابی در یک صحنه رقابتی کاربرد دارند. دانشجویان براساس نتایج حاصل از این آزمون‌ها به سطح بالاتر می‌روند یا دوره تحصیلی‌شان را تکرار می‌کنند.

درمورد اهمیت امتحانات پایان نیمسال تحصیلی نیز مباحث زیادی مطرح شده است. به‌ویژه درباره انواع آن همواره این سؤال مطرح بوده که چرا برخی از استادان تمام مطالبی را که در طول نیمسال تحصیلی آموزش می‌دهند امتحان می‌گیرند در حالی که برخی دیگر صرفاً بر بخشی از مطالب تأکید دارند؟ واقعا استادان با چه معیارهایی درباره نوع ارزیابی پایان نیمسال تحصیلی تصمیم می‌گیرند؟

برخی استادان از چندین شیوه ارزیابی جایگزین استفاده کرده و به دانشجو این فرصت را می‌دهند که یکی را انتخاب نماید

آزمون غیر جامع مناسب ترین ابزار برای دوره های درسی است که به لحاظ محتوایی مستقل هستند

امتحانی به همراه پاسخها در تابلوی اعلانات و یا در وبگاه استاد یا دانشکده قرار داده شود. البته بهتر اینست که پاسخهای صحیح همراه با یک اظهار نظر مختصر، منبع متن و یا اشتباهات متداول ارائه شود. خوب است در هر نیمسال از امتحان متفاوتی استفاده شود اگرچه می توان از برخی پرسشها در امتحانات سالهای بعدی استفاده کرد.

انواع امتحان پایان نیمسال تحصیلی

درباره چگونگی برگزاری آزمون پایان نیمسال، از نظر پوشش دادن مطالب درسی دو شیوه متفاوت وجود دارد:

۱. آزمون جامع

در این نوع آزمون، اصل بر این است که امتحان پایان نیمسال باید تمام مطالب درسی را شامل شود اما این شمول می تواند به دو صورت انجام پذیرد:

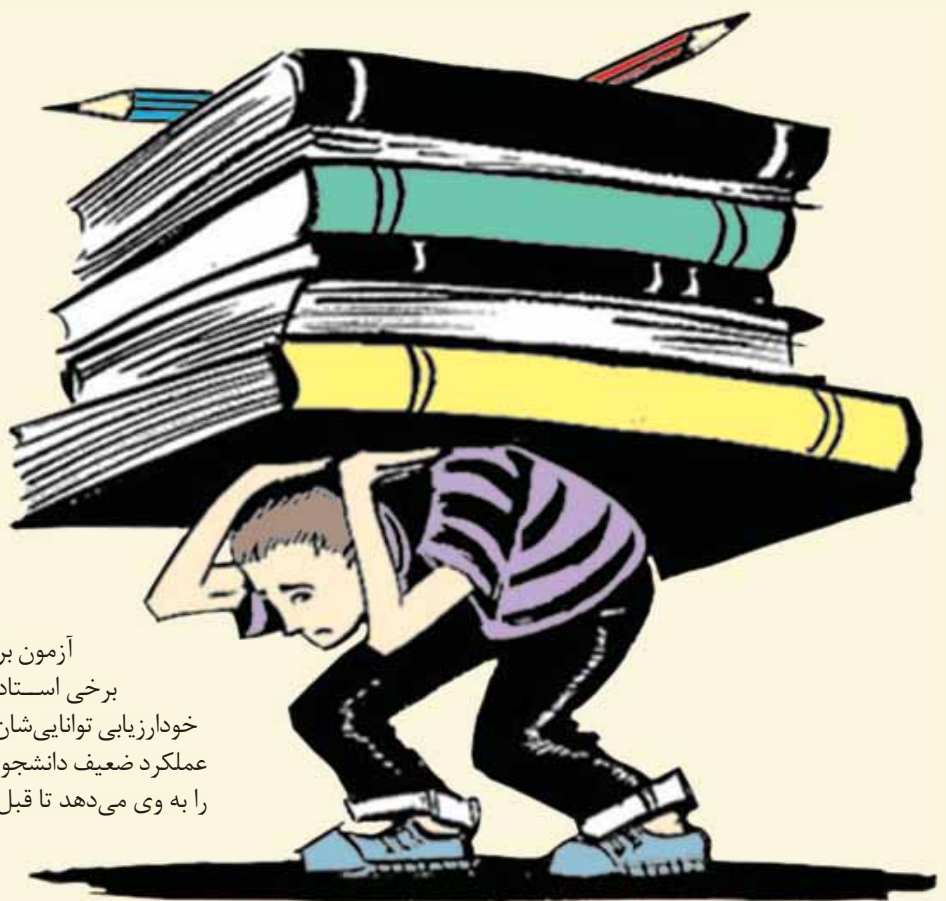
دیدگاه اول:

در این دیدگاه، امتحانات پایان نیمسال تحصیلی به نحوی طراحی می شوند که دانشجویان تمام مطالب آموخته شده طی یک نیمسال تحصیلی را مطالعه و بررسی کنند و میزان تسلط و مهارتشان را در آنچه که آموخته اند نشان دهند. در این نوع امتحان، استادان اغلب می خواهند دانشجویان را برای دوره بعدی آماده کنند. آنها بر این باورند که وادار نمودن دانشجو به مطالعه و بررسی کل مطالب یک نیمسال تحصیلی، وی را قادر خواهد ساخت تا در روزهای اولیه نیمسال تحصیلی بعد، شروع سریع و موفق تری داشته باشد. بر این اساس، امتحان پایان نیمسال تحصیلی، یک پیش آزمون برای دوره بعد و یک پس آزمون برای دوره فعلی به حساب می آید. در این دیدگاه، برخی استادان از دانشجویان می خواهند تا از امتحان برای خود ارزیابی توانایی شان جهت ادامه رشته تحصیلی شان استفاده کنند. عملکرد ضعیف دانشجو در امتحان پایان نیمسال تحصیلی، این فرصت را به وی می دهد تا قبل از ادامه دوره، ضعف های خود را جبران نماید.

ارائه بازخورد برای افزایش یادگیری دانشجو

بسیاری از استادان بر این باورند که آزمونها برای ارائه بازخورد به دانشجویان درباره آنچه که یاد گرفته اند و آنچه که یاد نگرفته اند بسیار اهمیت دارد. در امتحانات میان ترم استاد این فرصت را دارد که در کلاس با دانشجویان درباره وضعیت نمره های آنان گفتگو کند، گرچه بسیاری از استادان مایل نیستند وقت گران بهای کلاس را با بررسی نتایج امتحانات هدر دهند. در عوض، از دانشجویان خواسته می شود اگر سئوالی در مورد نمره امتحان دارند، در دفتر کار استاد حضور یابند. ارائه بازخورد به دانشجو چیزی بیشتر از دانستن نمره است. اما چگونه می توان بازخورد سودمندی را از امتحان پایان نیمسال تحصیلی که پس از پایان کلاسها گرفته شده ارائه داد؟

دانشجو باید راهی داشته باشد تا بتواند برگه امتحانی اش را از استاد یا اداره آموزش پس بگیرد. با توجه به دشواری برگرداندن برگه دانشجویان، یک راه عملی این است که تصویری از پرسشهای

آزمون پایان نیمسال تحصیلی باید مکمل دیگر انواع ارزیابی باشد

هرچه تعداد و تنوع ارزیابی بیشتر باشد احتمال درستی نمره پایان نیمسال تحصیلی بیشتر خواهد بود

رویکرد دیگر، امتحان پایان نیمسال را نوعی ارزیابی در سطوح اولیه سلسله مراتب یادگیری تلقی می‌کند. براساس یکی از معتبرترین سلسله مراتب یادگیری، دانشجو در صورتی می‌تواند به بالاترین پله یادگیری برسد که پله‌های پایین‌تر را با موفقیت طی کند. این نوع طبقه‌بندی، شش سطح یادگیری دارد که از سطح اولیه دانش شروع می‌شود و از طریق سطوح پیچیده و رو به رشد فهم، کاربرد، تجزیه و تحلیل، ترکیب و ارزیابی ادامه می‌یابد. طرفداران این دیدگاه تلاش کرده‌اند تا به وسیله امتحان، میزان دانش کسب‌شده توسط دانشجو، درک اساسی از محتوا و احتمالاً توانایی کاربرد مطالب را بسنجند. این نوع امتحان توسط استادانی مورد استفاده قرار می‌گیرد که علاقه‌مند به ارائه بنیادی از دانش به دانشجویان هستند.

دیدگاه دوم:

استادانی که این نوع امتحانات پایان نیمسال تحصیلی را انتخاب می‌کنند، از دانشجویان می‌خواهند تا توانایی خود را با به کارگیری مطالب ارزشمندی که در طول نیمسال تحصیلی فرا گرفته‌اند نشان دهند. در این دیدگاه حداقل دو نوع امتحان پایان نیمسال تحصیلی وجود دارد: امتحاناتی که دانشجویان را ملزم به استفاده از دانش‌شان برای تولید یا ایجاد محصول نهایی می‌کند؛ مانند پایان‌نامه دانشجویان دوره کارشناسی ارشد که دانشجو را ملزم می‌کند تا یافته‌های خودش را ارائه دهد. امتحاناتی که مبتنی بر ارائه یک مشکل و یا یک مسئله است که بررسی آن‌ها نیازمند استفاده از اطلاعات کسب‌شده است؛ مانند حل مسئله در درس آمار که استاد دانشجویان را ملزم به تجزیه و تحلیل داده‌ها در تاریخ معین می‌نماید.

در مجموع، به نظر می‌رسد استادان بیشتر تمایل دارند در ارزیابی آموزش‌های مقدماتی (که اغلب بر ارائه بنیادی از دانش استوار است) از نوع امتحانات دیدگاه اول و در ارزیابی آموزش‌های پیشرفته از نوع امتحانات دیدگاه دوم استفاده نمایند؛ چراکه ارزیابی آموزش‌های پیشرفته نیازمند شواهدی دال بر سطوح بالاتر یادگیری مانند تجزیه و تحلیل و ترکیب هستند.

۲. آزمون غیر جامع

برخی استادان ترجیح می‌دهند هیچ نوع امتحان جامعی برگزار نکنند. معمولاً این استادان برنامه ارزیابی دانشجو را خودشان طراحی نموده و هیچ علاقه‌ای به پی‌گیری مطالب آموخته‌شده و یا برگزاری آزمون مجدد از طریق یک آزمون جامع را ندارند. برای بسیاری از این استادان آزمون نهایی و یا یک گزارش علمی، آخرین ارزیابی از مطالبی است که قبلاً از آن‌ها آزمون نگرفته‌اند. این راهبرد ارزیابی، مناسب‌ترین ابزار برای دوره‌های درسی است که به لحاظ محتوایی مستقل هستند.

چند نکته کاربردی

سئوالات امتحانی را به گونه‌ای طراحی کنید که منطبق بر سطح یادگیری دانشجویان در طول دوره باشد:

یکی از شکایت‌های عمده دانشجویان از نمره پایان نیمسال تحصیلی به عدم تطابق بین آنچه تدریس شده و محتوای آزمون برمی‌گردد.

بیش از یک نوع آزمون انتخاب کنید:

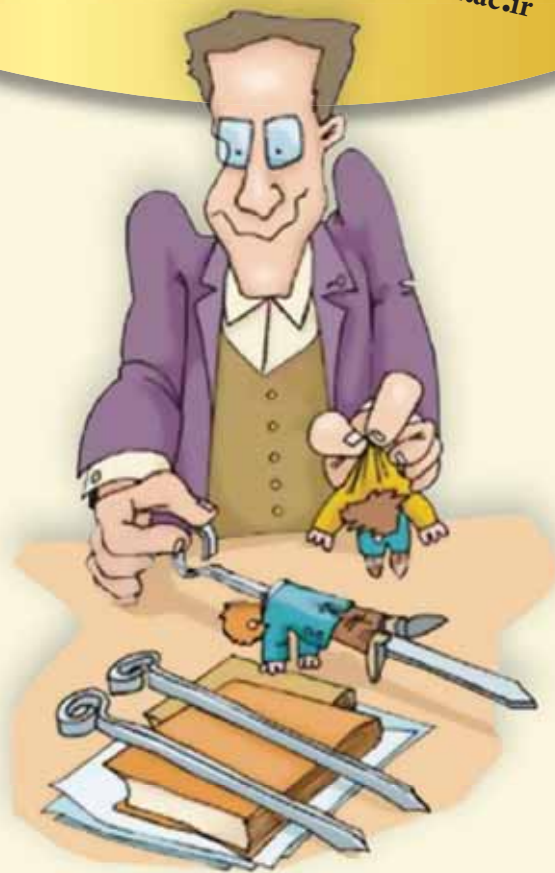
محققان به ما یادآوری می‌کنند با توجه به تفاوت در اولویت‌های یادگیری دانشجویان، باید به تفاوت‌های آنان در توانایی‌شان برای امتحان و نشان دادن آنچه که یاد گرفته‌اند نیز توجه داشت. استفاده از چند گونه آزمون به معنای ترکیبی از سئوالات امتحانی، گزارش علمی و امتحان‌های خانگی می‌باشد. آزمون پایان نیمسال تحصیلی باید مکمل دیگر انواع ارزیابی باشد.

صرف این که امتحان پایان نیمسال تحصیلی است نباید دلیلی برای در نظر گرفتن امتیاز بالاتر یا پایین‌تر در مقایسه با امتحانات میان ترم باشد

امتحان باید تا چه حد دشوار باشد؟

پاسخ به این سؤال بستگی به تفسیر ما از دشواری دارد. اگر دشواری را میزان موفقیت در امتحانات سطوح بالاتر تعریف کنیم، می‌توان گفت امتحان مبتنی بر دیدگاه دوم، در مقایسه با دیگر شیوه‌های ارزیابی بایستی مشکل‌تر باشد.

اما اگر دشواری را تعداد دانشجویانی که به سئوالات، پاسخ صحیح داده‌اند تعریف کنیم، باید بگوییم سطح دشواری امتحانات دیدگاه اول و یا امتحانات غیر جامع، نباید با دیگر ارزیابی‌های دوره تفاوتی داشته باشد. امتحانات پایان نیمسال تحصیلی که به‌طور مثال تنها سه بخش آخر یک برنامه درسی را پوشش می‌دهند، باید توزیع نمره مشابهی همانند امتحان میان‌ترم داشته باشند. صرف این‌که این امتحان، امتحان پایان نیمسال تحصیلی است، نباید دلیلی برای در نظر گرفتن امتیاز بالاتر و یا پایین‌تر در مقایسه با امتحانات میان‌ترم باشد. متأسفانه اکثر استادان تلاش می‌کنند امتحانات پایان نیمسال تحصیلی از دیگر امتحاناتی که در طول نیمسال تحصیلی می‌گیرند، دشوارتر باشد و نتیجه این می‌شود که استاد از گزینه‌های ناشناخته، عبارات گول‌زننده، یا ارزشیابی مطالب کم‌اهمیت استفاده کند که تمام این موارد تخطی آشکاری از طراحی یک آزمون دقیق و معتبر است.

در فرآیند نمره‌دادن، تنها به نمره پایان نیمسال تحصیلی بسنده نکنید و امتیازات دیگری را نیز مدنظر قرار دهید: استاد هنگام برنامه‌ریزی برای نیمسال تحصیلی نه تنها به نوع ارزیابی بلکه به تعداد آن نیز بایستی توجه کند. کارشناسان سنجش تحصیلی معمولاً ارزیابی با بیش از یک و یا دو مؤلفه را پیشنهاد می‌کنند. همه ما ممکن است بدشناسی بباوریم، بنابراین دانشجویان هنگامی که در طول نیمسال تحصیلی خوب کار کرده‌اند، نباید ترسی از عملکرد احتمالی ضعیف‌شان در امتحان پایان نیمسال تحصیلی داشته باشند. هرچه تعداد و تنوع ارزیابی بیشتر باشد، احتمال درستی نمره پایان نیمسال تحصیلی بیشتر خواهد بود.

References

- Bloom B S, Engelhart MD, Furst EJ, Hill WH, & Krathwohl DR. (1956), Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. New York: David McKay
- Gardner H. (1993), The frames of mind: The theory of multiple intelligences. New York, NY: BasicBooks
- Ory J C, & Ryan K R. (1993), Tips for improving testing and grading, Newbury Park, CA: Sage Publications
- Perlman B, McCann L I, & McFadden S H. (1999), Lessons learned: Practical advice for the teaching of psychology. Washington, D.C.: American Psychological Society
- http://www.associatedcontent.com/article/1119578/the_importance_of_finals_exams_pg2.html?cat=4
- <http://www.psychologicalscience.org/observer/getArticle.cfm?id=1414>
- <http://www.psychologicalscience.org/observer/getArticle.cfm?id=1414>

نشانی: سازمان مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد
معاونت طرح و برنامه
تلفن: ۰۵۱۱-۸۸۰۲۳۰۰

E-Mail: vpb@um.ac.ir

تدوین: معاونت طرح و برنامه دانشگاه فردوسی مشهد
زیر نظر: دکتر سید محمد جواد رزمی
ویراستار ادبی: جعفر چهارمعالی
با همکاری: فاطمه بخشی